

ZRÍNYI MIKLÓS
NEMZETVÉDELMI EGYETEM
HADTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

SZERZŐI ISMERTETŐ

Kovács Csaba alezredes

**A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK HELYE, SZEREPE ÉS
TEVÉKENYSÉGE A 21. SZÁZAD KATONAI MŰVELETEIBEN**

című doktori (PhD) értekezéséhez

Budapest
- 2007 -

- 1. A doktorjelölt neve:** Kovács Csaba alezredes
- 2. A témavezető neve:** Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy, Professor Emeritus, az MTA doktora
- 3. Az értekezés címe:** A különleges műveleti erők helye, szerepe és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben

4. A tudományos téma megfogalmazása

A különleges alakulatok „szellemisége” fiatal korom óta nagy hatást gyakorol rám, ennek megfelelően huzamos ideje tanulmányozom a különböző országokban létrehozott katonai és rendőri speciális rendeltetésű egységeket. Érdeklődésem középiskolás koromtól kezdve ez irányba terelődött, de ma is úgy gondolom, hogy a különleges műveleti erőkkel, valamint a katonai ejtőernyőzéssel kapcsolatos új ismeretek szerzése egész életemen keresztül el fog kísérni.

Több éve kutatom a különleges alakulatok problematikáit, történetét, jelenét és alkalmazásuk jövőbeni lehetőségeit. A XXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Hadtudományi Szekciójában második helyezést elért dolgozatom (címe: Különleges alakulat létjogosultsága a Magyar Honvédségben) 2001-ben történt megírásának idején szinte „eretnkség” volt a magyar különleges erők gondolatával, lehetséges jövőjével foglalkozni. A sikeres TDK után természetes volt, hogy az egyetemi diplomamunkámban is hasonló témakört dolgoztam fel (címe: Különleges alakulatok helye, szerepe és tevékenysége a nem háborús katonai műveletekben). A doktori értekezésem címét még a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett amerikai terrortámadások megtörténte előtt választottam ki, ezzel mintegy megelőzve a szomorú esemény által bizonyított tényeket, miszerint a nemzetközi szinten megjelent terrorizmus fenyegetésével szemben a hagyományos értelemben vett katonai erők és módszerek alkalmazása kevésnek bizonyulhat.

Értekezésem témájának kiválasztásában elsősorban a korábban említett érzelmeim (a különleges erökhöz történő vonzódás) és azok a személyes élmények vezéreltek, melyek eddigi

katonai pályafutásom során számomra leginkább meghatározóak voltak: az egykori MH 88. Légimozgékonyaságú Zászlóaljnál (és utódszervezeténél, a későbbi 88. Gyorsreagálású Zászlóaljnál) szolgált öt évem, ezen belül az ejtőernyős kiképzés, valamint a Rendőrség Különleges Szolgálatánál (ma Terrorelhárító Szolgálat) kapott kiképzés.

A különleges rendeltetésű alakulatok a 21. századi katonai műveletekben is meghatározó szerepet játszanak. A fegyveres összecsapások, válsághelyzetek kezelésének résztvevőiként jelen vannak a világ minden hadszínterén. A katonai műveleteknek csupán egy szeletét képező különleges műveletek végrehajtói, ezáltal az elért eredmények kulcsfontosságú szereplői a mai modern különleges műveleti erők katonái. Az értekezés alapvetően róluk, tevékenységükről és jövőjükéről szól.

5. Kutatási célok

Mivel doktori (PhD) értekezés formájában más még nem dolgozta fel a modern különleges műveleti erők 21. századi alkalmazásának kérdéseit, kutatási célként egy olyan értekezés összeállítását tűztem ki, melyben:

- bemutatom és értékelem a különleges műveleti erők témakörét (múltját, jelenét és jövőjét) feldolgozó ismertebb és általam fontosnak tartott műveket;
- bemutatom a különleges műveletek elméleti alapjait és fontosabb definícióit;
- feldolgozom a különleges műveletek vezetési és irányítási kérdéseit, valamint a műveletek támogatási rendszerét;
- feldolgozom a különleges műveleti erők szövetséges környezetben (a NATO és EU vezette műveletekben) történő alkalmazásának alapjait;
- felvázolom a magyar különleges műveleti erők várható feladatait és az előttük álló kihívásokat;
- következtetéseket fogalmazok meg a különleges műveleti erők jövőbeni alkalmazásának várható tendenciáival kapcsolatban;
- tudományos eredményeket fogalmazok meg, valamint

- a levont következtetések alapján ajánlásokat teszek (különös tekintettel a magyar különleges erőkre).

Az elvégzett tudományos kutatómunka során alkalmam nyílt több ország különleges műveleti erőinek tanulmányozására. Kérdésként tettem fel magamnak, hogy az értekezésben a rendelkezésre álló széles adathalmazból melyeket dolgozzam fel. Megállapítottam, hogy az orosz különleges alakulatok ugyan nagy tapasztalattal rendelkeznek, azonban tevékenységükben ma is megfigyelhetők a tömeghadseregekre jellemző problémák. Napjainkban a különböző bevetéseiken a régi porosz iskola (mozgáscentrikus hadikultúra) tanainak megfelelően járnak el, még mindig csak a feladat minden áron történő elvégzésére törekednek. Úgy gondolom ennek jó példája a moszkvai színház 2002-ben történt ostroma, ahol a terroristák teljes megsemmisítése mellett több mint száz túszt is odavesztett.

Ezzel ellentétben az angolszász gyökerekkel (anyagcentrikus hadikultúra) rendelkező Egyesült Államok és NATO különleges műveleti erői tevékenységük során emberközpontúak, törekednek a lehető „legtisztább” feladat végrehajtásra. Jó példa erre a Boszniában lezuhant amerikai pilóta kimentésének története.

Ennek megfelelően a téma kidolgozása során jellemzően a NATO-ban és az amerikai haderőben elfogadott (alapvetően angolszász) elveket követtem, ugyanis Magyarország a Szövetség tagjaként – értelemszerűen – ezt az irányvonalat kell, hogy kövesse.

6. Kutatási módszerek

Az értekezés megírása előtt megkezdtem a szakirodalom összegyűjtését. Először a saját tulajdonomban lévő, illetve a munkahelyemen elérhető anyagokat (könyvek, doktrínák, szabályzatok, tanulmányok és folyóirat cikkek) rendszereztem. Ezután a különböző könyvtárakban (ZMNE könyvtára, Országos Széchenyi Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár) fellelhető szakirodalom kijegyzetelése és az Interneten megtalálható anyagok letöltése következett. Mindezek után megkezdtem az értekezés írását. Ennek során fel tudtam használni saját tapasztalataimat (két NATO különleges műveleti gyakorlaton vettem részt), az egyetemi

diplomamunkámat, valamint a saját publikációimat is. Arra törekedtem, hogy az egyes fejezetek kidolgozása után levonjam a szükséges (rész)következtetéseket. Az utolsó fejezet (Összegzett következtetések) megírása során tanulmányoztam a különleges műveleti erők tevékenységéről szóló újabb esettanulmányokat, különböző értékeléseket, valamint a legfrissebb híradásokat. Ezek elemzése után levonva a következtetéseket (szintetizálva az eddig összegyűlt információkat), megfogalmaztam a különleges műveleti erők feladataiban, tevékenységében várható tendenciákat.

7. Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként

1. FEJEZET

A különleges műveletekkel a történelem szinte minden időszakában találkozhatunk. A különleges műveleti erők történetét, cselekményeit számos magyar és külföldi szerző feldolgozta. Értekezésem első fejezetének tárgyát ezen szerzők műveinek történeti sorrendben történő értékelése, feldolgozása képezi. Az itt feldolgozott szakirodalom megismerésével „nyomon követhetjük” a különleges műveletek és a különleges műveleti erők múltját és jelenét.

Úgy gondolom, hogy okulva a hadtörténelem adott példáiból (beleértve a jelenlegi tapasztalatokat is) a jövő különleges műveleti erői hatékonyabbak, eredményesebbek lehetnek. A felsorolt művek elemzése azt mutatja, hogy koronként változó intenzitással, de minden fontos műveletben szerepet szántak a különleges műveleti erőknek. Jellemző a különleges műveleti erőkre a sajátos alkalmazás, a különleges eszközök megléte és a speciális felkészítés. A különleges erők megítélése – nem utolsó sorban történetük miatt – ellentmondásos, esetenként kifejezetten rossz.

2. FEJEZET

Megállapítottam, hogy a társadalmakra leselkedő veszélyek módosulása, intenzitásának változása felértékelte a különleges műveletek s azok végrehajtásának szerepét. A terrorizmus

elleni harc, az aszimmetrikus hadviselés eredményes megvívása olyan kihívás, amelyre az egyik válasz lehet a különleges műveleti erők fejlesztése.

A különleges műveletek helye és tartalma a műveletek rendszerében ellentmondásos. Míg az USA egy szélesebb körű, addig a NATO egy szűkebb értelmezést használ. Véleményem szerint a Magyar Honvédségnek az utóbbi megközelítés a követendő.

A különleges műveleti erők fogalmának megalkotásával kísérletet tettem azoknak a kritériumoknak a meghatározására, amelyek megléte minimálisan szükséges az adott feladatrendszer végrehajtásához.

A különleges műveleti erők támogatási rendszerének, felkészítésének és felszerelésének bemutatása bizonyítja, hogy ezek a műveletek – amellet, hogy szerves részei a műveletek rendszerének – olyan feltételek és körülmények megtervezését igénylik, amelyek eltérnek a hagyományos erők támogatásának, felkészítésének és felszerelésének igényeitől. Ez minden esetben jelentős forrástöbblet igényt is jelent!

3. FEJEZET

A NATO és EU vezette nemzetközi katonai műveletekben fontos szerepet játszanak a különleges műveleti erők. Ennek megfelelően kiemelt figyelem irányul a különleges műveleti képesség fejlesztésére. Hazánk – más NATO országokhoz hasonlóan – felismerte ennek a területnek a fontosságát és kialakította a szükséges képességet.

A magyar különleges műveleti erőket a teljes műveleti képesség elérését követően hatékonyan alkalmazhatjuk a jövő béketámogató műveleteiben. Ez megvalósulhat szövetséges keretek között, két- és többoldalú szerződések alapján vagy nemzeti érdekből. Fontos, hogy ne a „szokványos” őrző-védő tevékenységre vonjuk be őket, hanem a képzettségüknek megfelelő különleges műveleti szakfeladatokat kapjanak.

Ilyen feladatok lehetnek a – NATO elveinek megfelelően – a különleges felderítés és megfigyelés, a közvetlen akciók, a katonai segítségnyújtás, valamint a terrorizmus elleni harc. Ezek a feladatok végrehajthatók a balkáni hadszíntéren, Irakban és Afganisztánban, illetve a jövőben Afrikában. A különleges műveleti erők tekintetében hangsúlyozottan figyelembe kell venni a korábbi műveletek tapasztalatait.

8. Összegzett következtetések

A világ országainak zömét foglalkoztatja a különleges műveleti erők alkalmazásának lehetősége, így napjainkban a legtöbb ország haderejében fenntart ez irányú képességeket. A demokratikus országok egymás után állítják fel különleges alakulataikat, a volt Varsói Szerződés-tag Lengyelország még a 90-es évek elején, Németország pedig 1995-ben állított fel ilyen katonai szervezetet haderejében. Azóta, rövid fennállása alatt mindkét alakulat számtalanszor bizonyította kiváló kiképzettségét a különböző hadszíntereken folytatott katonai műveletekben.

Az értekezés elkészítése során végzett tudományos kutatómunka eredményeként, megfogalmaztam a különleges műveleti erők jövőjére (21. század) jellemző tendenciákat:

1. A bipoláris szembenállás megszűnte után a világ országai előtt új típusú biztonsági kihívások, veszélyforrások prognosztizálhatók, melyek kezelése nem egyszerű feladat. Jelen időszakban – az aszimmetrikus környezet miatt – a konfliktusok megoldására a hagyományos katonai erők alkalmazása mellett új képességek szükségesek. Ilyen új képességek a civil-katonai együttműködés, a lélektani hadviselés, az információs hadviselés és a **különleges műveletek**.
2. A közelmúlt konfliktusai (például Afganisztán, Irak) tapasztalatainak elemzése alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a fenti képességek, különösképpen a különleges rendeltetésű erők szerepe kulcsfontosságú. (Jellemző, hogy a hadszíntereken, az Afganisztánban, vagy az iraki konfliktusban a körülmények bonyolultsága miatt a feladatok zömét az amerikai különleges műveleti egységek katonái hajtják végre.)

3. A korszerű haderők különleges műveleti erői előreláthatóan a jövőben is fontos szerepet fognak betölteni a különböző konfliktusok megoldása során. A jövő katonai összecsapásai annyira átalakult profillal rendelkeznek, hogy a hagyományosan képzett erőket alkalmazva gyakran csak indokolatlanul nagy veszteségek árán érhetőek el az elvárt eredmények. Ennek következtében, míg a hagyományos katonai erők létszámát a legtöbb ország redukálta, a különleges műveleti csapatok létszáma rendszerint emelkedik. (Ennek jó példája az Egyesült Államok, ahol jelenleg körülbelül 49 000 fő tartozik a különleges műveleti erők kötelékébe, vagy Oroszország hadereje, mely a nagymértékű létszámleépítés után is jelentős erejű különleges rendeltetésű alakulatokat tart szolgálatban.).
4. A biztonságpolitika és a hadtudomány kutatói szerint a jövőben csekély a valószínűsége globális méretű háborúk kialakulásának, minden valószínűség szerint jellemzőbbek lesznek a kisebb regionális válságok, fegyveres konfliktusok. Ezen konfliktusok kezelésére hatékonyan alkalmazhatók a speciálisan képzett egységek katonái. Ennek megfelelően megállapíthatjuk, hogy a különleges műveleti egységeket eredményesen alkalmazhatjuk a stratégiai környezet mindhárom időszakában, így háborúban, nem háborús környezetben (békeműveletekben, humanitárius műveletekben és a válságkezelésben)¹, és az aszimmetrikus kihívások megoldása (különös tekintettel a terrorizmus elleni harc katonai feladatai) során. Ezeket a magas szinten kiképzett, jól felszerelt és sokoldalú egységeket alkalmazhatják a levegőből, a tengerről és természetesen a szárazföldről.
5. A különleges műveleti erők és a hozzá tartozó részképességek fejlesztése a jövő katonai vezetőinek fontos feladata lesz. Ennek egyik látható előjele, hogy a különböző országok sorra állítják fel különleges műveleti parancsnokságaikat, így az Egyesült Államok tengerészgyalogságánál a közelmúltban (2006. február) került felállításra egy új

¹ Az amerikai felfogás szerinti nem háborús katonai műveletek (angolul: Military Operations Other Than War, MOOTW) tartalma nagyrészt megegyezik a NATO doktrínák szerinti Nem 5. Cikkely Szerinti Válságkezelő Műveletek (angolul: Non Article 5 Crisis Response Operations, NA 5 CRO) tartalmával.

különleges műveleti parancsnokság (MARSOC)². Az új parancsnokság feladata, hogy az USSOCOM alárendeltségében működve koordinálja a tengerészgyalogság különleges műveleti erőinek (1st és 2nd Marine Special Operations Battalion) kiképzését és tevékenységét. A NATO 2007. januárban a németországi Stuttgart-ban állította fel a Szövetség különleges műveleteit koordináló szervezetét, a NATO Különleges Műveleti Erők Koordinációs Központját (NATO SOF Coordination Centre, NSCC). A különleges műveleti képesség fejlesztésének fontos kérdését képezi a kutatás és fejlesztés. Ezáltal garantálható, hogy a legújabb fejlesztések, a csúcstechnológia mindig a különleges erők rendelkezésére álljanak.

9. Ajánlások

Úgy gondolom, hogy a doktori disszertációk esetében fontos szempont annak jövőben történő hasznosíthatósága. Ennek megfelelően az ajánlások megfogalmazása során arra törekedtem, hogy azok a hadtudomány, a Magyar Honvédség és a magyar különleges műveleti erők hasznára váljanak. Elgondolásom szerint értekezésem a jövőben a következő területeken lesz hasznosítható:

1. Tananyagként szolgálhat. Az értekezés részei vagy egésze felhasználható a katonai tanulmányokat folytatók (a ZMNE főiskolai/egyetemi és doktori (PhD) képzésében, valamint a tiszthelyettes képzésben részt vevő hallgatók) számára. Mindemellett felhasználhatják a különleges műveletek és a különleges műveleti erők problémáit vizsgáló tudományos kutatásokat végzők.
2. Háttéranyag lehet. Az értekezés részei vagy egésze háttéranyagként segítheti a Magyar Honvédség különböző vezetési szintjein (Honvédelmi Minisztérium, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, MH Különleges Műveleti Zászlóalj) dolgozó, a magyar különleges műveleti erők rövid- és hosszú távú tervezésében részt vevő szakemberek, törzstisztek munkáját.

² MARSOC = Marine Corps Forces Special Operations Command (magyarul: Tengerészgyalogság Különleges Műveleti Parancsnokság).

3. Az anyag bővítheti a Magyar Honvédség különleges műveleti erőinek kiképzésében, felkészítésében részt vevő tisztek (parancsnokok, törzstisztek), tiszthelyettesek ismereteit, mindemellett vélhetően megkönnyíti a misszióba távozó magyar különleges műveleti parancsnoki állomány munkáját.
4. Érdekes olvasmányul szolgálhat a téma iránt érdeklődők (katona, rendvédelmi és civil személyek) számára.

10. Új tudományos eredmények

Az értekezés témájának kutatása, majd írásban történő kidolgozása és a végkövetkeztetések levonása után az alábbi tudományos eredményeket fogalmaztam meg:

1. A különleges műveleti erők alkalmazása elméleti alapjainak rendszerezésével annak bizonyítása, hogy szerepük a társadalmakra leselkedő veszélyek módosulása, azok intenzitásának változása miatt felértékelődött.
2. A különleges műveleti erők fogalmának megalkotása, a minimálisan szükséges kritériumok meghatározásával, melyek szükséges, de nem elégséges feltételei az adott feladatrendszer eredményes végrehajtásának.
3. A különleges műveleti erők támogatási rendszerének, felkészítésének és felszerelésének elemzésére alapozva annak bizonyítása, hogy ezek a műveletek a hagyományostól eltérő forrásokat igényelnek.
4. A különleges műveleti erők jövőbeni alkalmazási tendenciáinak meghatározása.

11. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága

Az értekezés anyagának részei vagy egésze felhasználható a Magyar Honvédség Különleges Műveleti Doktrínájának (nemzeti doktrína) kidolgozása során. Emellett a témával kapcsolatos tansegédletek, tankönyvek, szabályzatok elkészítéséhez is háttéranyagként szolgálhat. Az értekezésben megfogalmazott ajánlások figyelembe vételével hatékonyabbá tehető a nemzetközi békeműveletekben szolgálatot teljesítő magyar különleges műveleti alegységek tevékenysége.

12. A témakörből készült publikációk jegyzéke

1. Kovács Csaba: A különleges alakulat létjogosultsága a Magyar Honvédségben, XXV. OTDK, Hadtudományi Szekció, 2001.;
2. Kovács Csaba: Különleges alakulatok helye, szerepe és tevékenysége a nem háborús katonai műveletekben (diplomamunka), ZMNE, 2001.;
3. Kovács Csaba - Murinkó Attila: Különleges helyzetek, különleges csapatok, különleges kiképzés, Kard és Toll 2002/1.;
4. Kovács Csaba: Az évezred superharcosai, Kard és Toll 2002/2.;
5. Kovács Csaba őrnagy: A különleges műveletek helye és szerepe a Magyar Honvédségben (előadás), megjelent: Hadtudományi Tájékoztató 2002/2.;
6. Kovács Csaba: A hálózatos katona, hálózatos raj, hálózatos szakasz (részvétel a HM EI Rt. Megvalósíthatósági tanulmány elkészítésében, 2003.);
7. Kovács Csaba: A különleges hadművelati erők tevékenysége a CIMIC során, Kard és Toll 2003/2.;
8. Kovács Csaba őrnagy: A nemzetközi terrorizmus elleni harcban részt vevő magyar katonák felszerelése és felkészítése (megjelent: Dr. Kőszegvári Tibor - Kovács Csaba: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai, egyetemi jegyzet, 5. sz. melléklet, Budapest, 2003.);
9. Kovács Csaba őrnagy: A katonai ejtőernyőzésről, Magyar Honvéd, 2004/51-52.;
10. Kovács Csaba őrnagy: Az ég katonái, Regiment, 2005/2.;
11. Kovács Csaba őrnagy: Különleges hadművelati erők a NATO-ban (előadás a HM HVK Hadművelati és Kiképzési Csoportfőnökség doktrínális konferenciáján, 2003.);
12. Kovács Csaba őrnagy: Különleges műveleti erők a Magyar Honvédségben (előadás a ZMNE Terrorizmus konferenciáján, 2003.);
13. Kovács Csaba: The Role of Special Operations in the Combating Terrorism, AARMS, 2007.;
14. Kovács Csaba őrnagy: Az ég katonái (A magyar katonai ejtőernyőzés története II.), www.bevetes.hu, letöltve: 2005. 07. 14.;
15. Kovács Csaba: Tanulmány a katonai ejtőernyőzésről, www.eje.hu, letöltve: 2006. 12. 20.

13. Szakmai-tudományos életrajz

Személyi adatok:

Név: Kovács Csaba

Születés ideje: 1967. október 17. helye: Pincehely

Állandó lakhely: 2117. Isaszeg, Sági u. 8.

Tanulmányok:

2001-2004.

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola

(levelező képzés)

1999-2001

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Kar, Hadműveleti-harcászati

Tanszék, Katonai Vezető Kiegészítő szak (nappali képzés)

1986-1989.

Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola

Vegyivédelmi szak (nappali képzés)

Szakmai gyakorlat:

2007-

MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, parancsnok helyettes;

2001-2007.

HM Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökség (jelenleg HM Hadműveleti és

Kiképzési Főosztály), kiemelt főtitizst;

1998-1999.

MH Vegyvédelmi Információs Központ, tájékoztató főtitizst, elemző és informatikai

osztályvezető;

1993-1998.

MH 88. Légimozgékonyosságú Zászlóalj (1996-tól Gyorsreagálású Zászlóalj), szakasz-, századparancsnok;

1989-1993.

MH 93. Petőfi Sándor Vegyivédelmi Ezred, szakasz-, századparancsnok

Tanfolyamok:

2007. INFOOPS tanfolyam;

2007. CIMIC törzstiszti tanfolyam;

2006. Force Protection tanfolyam;

2005. NATO Hadműveleti Tervezés törzstiszti tanfolyam;

2003. Különleges Műveleti Erők törzstiszti tanfolyam;

2002. NATO/PfP törzstiszti tanfolyam;

1996. alegységparancsnoki NATO – tanfolyam;

1994. ejtőernyős kiképzés (jelenleg 163 ejtőernyős ugrás);

1993. speciális felkészítés a Rendőrség Különleges Szolgálatánál.

Nyelvismeret:

2000. katonai szaknyelvvvel bővített angol középfokú „A” típusú állami nyelvvizsga;

2001. katonai szaknyelvvvel bővített angol középfokú „B” típusú állami nyelvvizsga;

2007. katonai szaknyelvvvel bővített orosz alapfokú „A” típusú állami nyelvvizsga;

2007. orosz alapfokú „B” típusú állami nyelvvizsga.